

Tentoonstelling Change - Form & Nature

Bulgarian artists in a changing culture

Inleiding

Kunstenaars in Bulgarije kennen in verschillende generaties een bijzondere achtergrond. Hun werk en leefomgeving is in de loop van de geschiedenis op vaak ingrijpende manieren gevormd en beïnvloed. Grafiek, in de meest brede zin, blijkt ook hier te werken als een gevoelige seismograaf. Deze kunstvorm heeft een belangrijke rol in historische maatschappelijke veranderingen en het aandacht vragen voor de belangen van het individu in de maatschappij. Hoewel je deze elementen kan ontdekken in het werk van alle Bulgaarse kunstenaars die gebruik maken van grafische technieken, is de gekozen visuele vormgeving een eigen keuze van elke individuele kunstenaar. Dit project wil laten zien in hoeverre veranderingen in de omgeving invloed hebben op twee niveau's: op het ontwikkelen van de vormtaal en op het ontwikkelen van de (grafische) technieken.

Historisch gezien vormt het feit dat het dit jaar 30 jaar geleden is dat de muur viel in Berlijn een belangrijk moment om bij deze veranderingen stil te staan. Wat is er veranderd? Op welke manier hebben de grafische kunstenaars zich verder kunnen ontwikkelen?

Omstandigheden

Vanaf de jaren vijftig van de vorige eeuw werden de diverse biënnales en triënnales (in steden als Varna, Krakow, en Ljubljana) zeer belangrijk voor kunstenaars in het voormalige door het communisme gedomineerde Bulgarije. Het was voor hen een kans, en vaak de enige kans, om kennis te maken met het werk van andere kunstenaars. Als bijvoorbeeld je werk in een catalogus werd opgenomen, moest men je wel een exemplaar toezenden. Op deze manier maakte je dan kennis met het werk van anderen dat niet in eigen land en omgeving te zien was.

Voor de val van de muur was in zekere zin de werkomgeving voor de kunstenaar stabiel. Kunst werd als een belangrijk middel gezien en als zodanig werd de (gewenste) kunst bevorderd. Dit is terug te zien in de mogelijkheden voor die kunstenaars die lid waren van het 'Verbond van Bulgaarse kunstenaars': regelmatig tentoonstellingen in de vele stedelijke musea, het goedkoop beschikken over werkruimte en dergelijke. De prijzen die je er voor je werk kon krijgen waren gunstig en een kunstenaar kon redelijk goed leven van zijn werk. Met de val van de muur in het jaar 1989 veranderde dit voorgoed. Veelzeggend is de opmerking van een Bulgaarse kunstenaar over toen en nu: 'Because before, the communist time, it was the ideology and the socialist-realism who forced you to do something. After the change at last, it's the market.' Na deze overgang ontstaat er ruimte voor particuliere galerieën en, niet onbelangrijk, voor particuliere verzamelaars. De vrijheid in kiezen die er zo ontstaat voor de nieuwe generaties jonge kunstenaars is wel even wennen. De werkomstandigheden zijn minder zeker en stabiel, het is niet gemakkelijk voor de kunstenaars om te kunnen leven en werken, er is geen bestaanszekerheid. De nieuwe grotere invloed van de westerse moderne kunst wordt omarmd, maar de sterke band met de eigen sacrale traditie blijft.

Beeldtaal

Zoals kunstenaars in Nederland bewust of onbewust beïnvloed zijn door Nederlandse meesters als Rembrandt, zo ontkomen de Bulgaarse kunstenaars niet aan de invloed van de talrijke iconen die overal in de kloosters en kerken van Bulgarije te zien waren. Ook van andere elementen van de Byzantijnse cultuur kun je de sporen vinden.

De moderne Bulgaarse grafische kunstenaar Mihail Petkov is een sprekend voorbeeld. Hij is vooral geïnspireerd door de gebeurtenissen rond het Kremikovtzi klooster (vlakbij Sofia). Dit eeuwenoude klooster, voor het eerst vermeld in de 15^e eeuw, speelt een opmerkelijke rol in de Bulgaarse geschiedenis en de steeds weer nodige strijd voor de vrijheid. Het gebouw rijst in de loop van de geschiedenis steeds weer uit de as. Tot de jaren vijftig van de vorige eeuw was het een klooster voor nonnen. Helaas werd het daarna het domein van soldaten. Het gebouw en de iconen hebben daar erg onder geleden. Een gedeelte werd in brand gestoken, veel fresco's werden overgeschilderd en de kostbare iconen werden gebruikt als schietschijf. Petkov reageerde op deze donkere tijden met zijn project 'In Sacris' (2004). 'In Sacris' ('tussen de heilige dingen') laat zien dat de heilige kracht van de iconen niet vernietigd kan worden door de materie te beschadigen en te vernietigen. De inhoud van de icoon blijkt sterker dan de vorm: een boodschap die resoneert met de aantasting van de vrijheid die het Bulgaarse volk steeds weer heeft moeten ervaren.

De grafiek liep als kunstvorm in Bulgarije altijd voorop, mede door de boven geschetste omstandigheden. De grafische kunstenaars wisten ook handig gebruik te maken van de omstandigheden door bijvoorbeeld abstracte werken de juiste gewenste titels mee te geven als 'Factory' of 'Construction Work' en dergelijke. Deze 'beperking' levert een bijzonder thema in de Bulgaarse grafische kunsten op. In de Bulgaarse grafiekkunst van nu is er een veelheid aan thema's te ontdekken. In de tentoonstelling kiezen we er voor om verandering aan de hand van twee belangrijke lijnen aan het publiek te presenteren: het menselijke verhaal en de natuur en de verhouding daartussen. Aan de hand van deze beelden kunnen we de kunstenaars introduceren met deze specifieke werken als kunstvorm. Deze werken zullen we in de tentoonstelling ook plaatsen in de context en zo recht doen aan de bijzondere geschiedenis van de Bulgaarse grafiek, in hun traditie van aanpassing en verandering.

Op de tentoonstelling is een selectie te zien uit het werk van de volgende kunstenaars:

Mihail Petkov
Dimo Kolibarov
Vasil Kolev
Snezhina Bisserova
Alexandra Dimitrova
Valentin Lekov
Kantcho Kanev

Bijzondere grafische techniek uit noodzaak geboren

Omdat er gebrek was op de academie aan lithostenen voor het onderwijs in grafische technieken is een bijzondere techniek ontwikkeld. Deze methode is verder ontwikkeld door de kunstenaar en docent aan de academie Snezhina Bisserova. Deze 'waterless lithography' wordt *siligrafie* genoemd. Hierbij maakt men gebruik van siliconen.

Mede gevoed door deze ervaringen initieert Bisserova al enige tijd een langlopend internationaal project met rond het gebruik van *digitale technieken* in hedendaagse grafiek en geeft dit vorm door het organiseren van tentoonstellingen en uitwisseling van kunstenaars tussen verschillende landen.

Tentoonstelling en masterclass grafische techniek

Grafein wil in het kader van Grafiek2019 graag de aandacht van het Nederlandse publiek vragen voor het werk van een kleine, maar representatieve selectie van Bulgaarse grafische kunstenaars, die bij uitstek reageren op bovenstaande veranderingen. Zo kan de opmerkelijke kwaliteit van dit werk gepresenteerd worden in het kader van de bijzondere ontwikkeling van de Bulgaarse grafische kunsten.

Door het mede organiseren van de masterclass in de bijzondere grafische techniek van de academie voor talentvolle (grafische) kunstenaars in Nederland willen wij ook bijdragen aan de uitwisseling van ervaring en kennis rond de *siligrafie* en het gebruik van *digitale technieken in de grafiek* in de kunstenaarspraktijk.